

❖ مقدمه

همانگونه که مناسک حج مجموعه ای از اعمال عبادی و متشکل از زنجیره ای نسبتاً طولانی از حلقه های به هم پیوسته، اعمالی است که هر کدام باید در وقت و جای خود به صورت صحیح اجرا شود و اگر یک حلقه در جای خود استوار نباشد و یک عمل به درستی اجرا نشود، این زنجیر از هم گسسته می گردد و رنج حاجی بی حاصل می ماند. سازوکار اجرایی حج نیز به همکاری زنجیر وار تعداد زیادی از سازمان ها ، نهادها و دستگاه های اجرایی لشگری و کشوری وابسته است. به گونه ای که اگر هریک از این حلقه های متصل به هم به وظایف خود عمل ننمایند، بدون شک روند خدمت رسانی به زوار و حجاج دچار اختلال های جدی خواهد گردید. از این رو است که آشنایی عموم کارگزاران و علاقمندان این حوزه با مجموعه نهادها ، سازمان ها و دستگاه های اجرایی فعال در زمینه خدمت رسانی به حجاج ، معتمرین و زائران عتبات عالیات ضرورت می یابد.

با توجه به اینکه هدف از ارائه این درس آشنائی کارگزاران با تاریخچه، وظایف و ماموریت های محوله و نهادها و دستگاه های همکار در امور حج و زیارت در حد ۱۰ ساعت آموزشی است؛ لذا سعی گردیده که به اختصار و با ارائه یک سری مطالب، خوانندگان را با مهم ترین موضوعات مبحث مورد نظر آشنا نمود. به گونه ای که کارگزاران گرامی بعد از گذراندن این درس شناخت لازم و کافی از تاریخچه ، وظایف ، ماموریت ها و اختیارات سازمان حج و زیارت و

نهادهای و دستگاههای اجرایی فعال در حوزه خدمت رسانی به حجاج و زائران را کسب نموده باشند.

فصل ۱: تاریخچه قانونی و جایگاه حج و زیارت در کشور

از آنجا که محل انجام مناسک حج در خارج از قلمرو سرزمینی ایران و در سرزمین حجاز می باشد و این منطقه جغرافیایی حداقل در طی سده های اخیر در قلمرو حکومت هایی قرار داشته که با ایران در حال رقابت های منطقه ای بوده اند، سفر اتباع ایرانی جهت حج گزارى همواره بر این روابط تأثیر گذار و همچنین تأثیر پذیر بوده است. به گونه ای موضوع حج گزارى ایرانیان با وضعیت روابط دیپلماتیک فی مابین دولت های وقت ایران و حاکمان منطقه حجاز سخت گره خورده و لذا نمی توان بدون بررسی دقیق این روابط به شناخت درستی از چگونگی روند حج گزارى اتباع ایرانی دست یافت.

که البته این مهم خود مبحثی مستقل و خارج از موضوع این کتاب می باشد و لذا در این فصل نگاهی خواهیم داشت به سیر تطور تشکیلات و ساختار اجرایی حج و زیارت در حد فاصل سالهای ۱۳۲۰ تاکنون که از سقوط پهلوی اول و اشغال ایران توسط نیروهای متفقین در

شهریور ۱۳۲۰. ش و آغاز دوره زمامداری پهلوی دوم شروع می گردد و تا زمان حاضر را دربر می گیرد.

با توجه به تغییر و تحولات انجام گرفته در این مدت زمانی، این دوره به پنج مرحله مختلف تقسیم می گردد :

مرحله اول: حد فاصل سالهای ۱۳۲۳-۱۳۲۰ ه.ش در این دوره، اداره امور حج و زیارت زیر نظر وزارت کشور بوده که براساس آن کمیسیون‌هایی به طور موقت در فرمانداری‌ها تشکیل و نسبت به صدور پروانه و گواهینامه اقداماتی را انجام می دادند.

در طی آن سال ها دولت عربستان از پاسخگویی به نیازهای حجاج اعلام ناتوانی نمود و دولت ایران نیز رسماً به اتباع خود ابلاغ کرد که تشرف به حج غیر قانونی می باشد. ولی نادیده گرفتن این موضوع توسط جمعی از متقاضیان و حضور آنها در حج علاوه بر ایجاد یک سری مسائل و مشکلات، سرانجام منجر به قتل یکی از حجاج ایرانی و ممنوعیت حج برای مدت ۵ سال گردید (سال های حد فاصل ۲۷-۱۳۲۳)

مرحله دوم: سال های ۱۳۲۷ - ۱۳۵۱ ه.ش که عبارتند از سال های بعد از بازگشایی حج تا پیوستن حج به سازمان اوقاف. در طی این سال ها با توجه به این که دولت مردان ایرانی تا حدودی پی به اهمیت حج و حج گزاری برده بودند، تلاش داشتند که به نوعی آن را ساماندهی کنند. در تاریخ ۱۳۳۳/۰۳/۳۱ بنا به پیشنهاد وزارت امور خارجه، آیین نامه امور حج، به شماره ۷۶۴ در ۹ ماده و دو قسمت به تصویب هیأت وزیران رسید. بعد از آن در تاریخ ۱۳۳۸/۱۲/۰۴ بنا به پیشنهاد وزارت امور خارجه روال جدیدی بر آیین نامه و مقررات مربوط به امور حج توسط هیأت وزیران در دو فصل و ۱۸ ماده به تصویب رسید که براساس آن کمیسیون ها، کار موقت خود را در تاریخی معین زیر نظر استانداران و فرمانداران شروع و پایان می دادند.

بنا به پیشنهاد وزارت کشور، در تاریخ ۱۳۴۳/۰۸/۲۳ هیأت وزیران، آیین نامه تشکیل کمیسیون دائمی حج را در ۹ ماده و ۵ تبصره که محل آن در وزارت کشور بود تصویب نمود. که این تصویب نامه، در تاریخ ۱۳۴۵/۰۵/۱۹ مجدداً اصلاح و آیین نامه راهنمایان حج به آن اضافه گردید. که براساس آن امور اداری و مالی حج با تشکیل دفتری به نام کمیسیون دائمی حج و زیارت کشور به صورت متمرکز انجام می گرفت، اما در جایگاه تشکیلاتی آن وزارتخانه، جایگاهی برای این امر دیده نشده بود.

طبق مصوبه فوق در ماده یک، رئیس کمیسیون را وزیر کشور تعیین می کند و در ماده ۲، تبصره ۲ و ماده ۴ رئیس اداره سیاسی به عنوان دبیر کمیسیون دائمی حج معرفی شده است.

اعضا کمیسیون عبارت بودند از: یکی از معاونین وزیر کشور، یک قاضی دیوان عالی کشور، یک مقام عالی رتبه وزارت بهداری با تعیین وزیر بهداری، یک معتمد به انتخاب نخست وزیر، یک بازرگان آشنا به امور حج با معرفی اتاق بازرگانی. به دنبال اصلاح ساختار وزارت کشور در سال ۱۳۵۰ این جایگاه در زیر مجموعه معاون امور سیاسی و در شاخه تابعه آن یعنی اداره کل سیاسی، به نام دبیرخانه امور حج گنجانده شده است.

از مهمترین اقدامات انجام گرفته می توان به انتصاب و اعزام همه ساله فردی از شخصیت های مهم دولتی به حج با عنوان سرپرست حجاج ایرانی (امیر الحاج) و همچنین تشکیل کمیسیون های حج در وزارت امور خارجه و سپس وزارت کشور اشاره نمود.

مرحله سوم: حد فاصل سال های ۱۳۵۱ - ۱۳۵۷ ه.ش را در برمی گیرد. با صدور فرمان محمد رضا پهلوی در اواخر سال ۱۳۵۰ ه.ش مبنی بر متمرکز نمودن امور حج در سازمان اوقاف، مجموعه حج به سازمان اوقاف پیوست در تاریخ ۱۳۵۱/۰۳/۰۲ بنا به پیشنهاد سازمان اوقاف، تصویب نامه شورای عالی حج به تصویب هیأت وزیران رسید که در آن تصریح شد کلیه امور حج از وزارت کشور گرفته و به سازمان اوقاف واگذار گردد که در ساختار تشکیلاتی، سازمان اوقاف وابسته به نخست وزیری و اداره امور حج را زیر مجموعه معاونت خدمات دینی

قرار دادند. و منوچهر آزمون نیز به سمت معاون نخست وزیر و سرپرست سازمان اوقاف منصوب گردید .

در ادامه وی نیز اقدام به یک سری تغییرات و اصلاحات اساسی در ساز و کار و روند حج گزاری ایرانیان زد.

مرحله چهارم: ۱۳۵۷-۱۳۵۸ ش. که عبارتست از سال پیروزی انقلاب شکوهمند انقلاب اسلامی و تثبیت آن، در تاریخ ۱۳۵۸/۱۰/۱۸ لایحه قانونی تشکیل سازمان حج و زیارت و انتزاع آن از سازمان اوقاف و ملحق گردیدن به وزارت ارشاد ملی به تصویب شورای انقلاب رسید و این در حقیقت مجوز تشکیل سازمان حج و زیارت در بعد از پیروزی انقلاب اسلامی بود.

مرحله پنجم: ۱۳۵۸ به بعد. شورای انقلاب بنا به پیشنهاد شماره ۷۹۹،۴۵،۱۹۲ مورخ ۱۳۵۹/۰۱/۳۰ وزارت ارشاد ملی و در اجرای ماده ۳ لایحه قانونی تشکیل سازمان حج و زیارت وابسته به وزارت ارشاد ملی و انتزاع امور مربوط به حج و زیارت از سازمان اوقاف به سازمان مذکور، مصوب ۱۳۵۸/۱۰/۱۸ شورای انقلاب جمهوری اسلامی ایران، آیین نامه نحوه انتخاب،

حدود وظائف و اختیارات ارکان اصلی سازمان حج و زیارت را در ۲۲ ماده و ۸ تبصره تصویب نمود.

در تاریخ ۱۳۵۹/۰۳/۱۴ ساختار تشکیلاتی سازمان حج براساس آیین نامه مذکور تهیه و به همراه مجموعه اهداف، وظایف و پست های سازمان به امضاء وزیر ارشاد ملی و دبیرکل سازمان امور اداری و استخدامی وقت رسانده شد. در بهمن ماه سال ۶۱ ساختار سازمان مورد بازنگری و تجدید نظر قرار گرفت.

سازمان حج و زیارت تا سال ۱۳۶۳ دارای فعالیت های مستقل و تابع وزارت ارشاد ملی بود. در این سال مجلس شورای اسلامی در جلسه مورخ ۱۳۶۳/۲/۱۰ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه را که به تأیید شورای نگهبان نیز رسیده بود طی نامه ای در مورخ ۱۳۶۳/۱۰/۰۹ به ریاست جمهور محترم وقت اعلام نمود. این قانون در ۱۸ ماده و ۱۷ تبصره مجدداً فعالیت های سازمان حج و اوقاف را با هم ادغام و طی قانون فوق الذکر ابلاغ کردند.

سپس در آبان ماه سال ۱۳۶۴ و مرداد ماه ۱۳۶۵ ساختار تشکیلاتی سازمان حج و اوقاف و امور خیریه مورد تجدید نظر و اصلاح قرار گرفت که مجموعه وظایف و پست های سازمانی در دو

نوبت در فروردین ماه سال ۶۶ برای حوزه مرکزی و در آبان ماه برای واحدهای استان و شهرستان ابلاغ شد.

در سال ۱۳۷۰ در اجرای اوامر مقام معظم رهبری در خصوص کیفیت اداره امور حج و زیارت، شورای عالی اداری در بیستمین جلسه خود طی مصوبه شماره ۴۶۲/د/ش مورخ ۱۳۷۰/۰۸/۱۵ سازمان حج و زیارت را سازمانی مستقل و جدا از اوقاف شناخت که زیر نظر وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی اداره می گردد. و موارد زیر را مورد تصویب قرار داد.

ماده ۱ - کلیه امور مربوط به حج و زیارت که به موجب قوانین و مقررات مختلف برعهده سازمان حج و قوقاف و امور خیریه محول گردیده است از آن سازمان منفک و برعهده سازمان حج و زیارت قرار می گیرد.

ماده ۲ - سازمان حج و زیارت سازمانی مستقل، زیر نظر وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و بصورت موسسه دولتی که رئیس آن توسط وزیر و با همانگی نماینده ولی فقیه در امور حج و زیارت بعنوان معاون وزیر انتخاب می شود.

ماده ۳ - امور فرهنگی تبلیغی و سیاسی حج و آنچه مربوط به آن است مانند انتخاب روحانیون و آموزش و امثال آن از اختیارات حوزه نمایندگی ولی فقیه خواهد بود.

ماده ۴ - نقل و انتقال اعتبارات، کارکنان، سازمان و تشکیلات، دارائی ها، اموال و تعهدات مربوط به سازمان حج و زیارت ظرف مدت سه ماه، توسط وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی و با

همکاری سازمان امور اداری و استخدامی کشور، سازمان برنامه و بودجه و وزارت امور اقتصاد و دارائی انجام خواهد پذیرفت.

ماده ۵ - از تاریخ تصویب این مصوبه، عنوان سازمان حج و اوقاف و امور خیریه به سازمان اوقاف و امور خیریه تغییر میابد.

ماده ۶ - از تاریخ ابلاغ این مصوبه کلیه مقررات مغایر لغو و بلا اثر می گردد و سایر مقررات به قوت خود باقی است.

مصوبه شورای عالی اداری تصویب نامه و مجموعه وظایف و پست های سازمانی مستقل بنا به پیشنهاد، پس از بحث و بررسی طی ابلاغیه اردیبهشت ماه سال ۱۳۷۱ به تصویب رسید.

در سال ۱۳۷۵ با توجه به سیاست های دولت محترم مبتنی بر واگذاری امور به بخش خصوصی و کاهش تصدی های دولتی، تشکیلات جدید سازمان حج و زیارت با کاهش تعداد پست ها به تصویب سازمان امور اداری و استخدامی رسید که در مرداد ماه سال ۱۳۷۶ ابلاغ شد.

در نهایت شورای عالی اداری در صد و بیست و هفتمین جلسه مورخ ۱۳۸۴/۰۳/۲۴ به منظور ایجاد انسجام در ساختار تشکیلاتی سازمان حج و زیارت با توجه به لایحه قانونی تشکیل سازمان حج و زیارت مصوب ۱۳۵۸ شورای انقلاب وظایف قانونی سازمان حج و زیارت را تصویب نمود که براساس آن تعیین وظایف نمایندگی ولی فقیه به اوامر مقام معظم رهبری

نهاده شده که متن وظایف قانونی سازمان حج و زیارت و وظایف و اختیارات نمایندگی ولی فقیه در امر حج و زیارت ابلاغی از طرف رهبری معظم انقلاب به شرح ذیل می باشد:

سازمان حج و زیارت که منبهد در این تصویب نامه، سازمان نامیده می شود مؤسسه ای دولتی، مستقل و وابسته به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی است که براساس سیاست های مصوب نظام، اندیشه های امام راحل^(ع)، رهنمودهای مقام معظم رهبری و رییس جمهور و این مصوبه اداره می گردد.

۱. اهداف کلی سازمان:

سیاست گذاری، نظارت، هدایت و اداره امور حج و زیارت عتبات عالیات در خارج از کشور و برقراری ارتباط با کشورهای اسلامی و مجامع بین المللی اسلامی در امر حج و زیارت و شناساندن ماهیت و ابعاد مختلف انقلاب اسلامی به حجاج.

۲. وظایف سازمان:

- اجرای کلیه دستورات و ارشادات مقام معظم رهبری.
- تهیه و تدوین برنامه های راهبردی، سیاست ها، خط مشی ها و روش های اجرایی حج و زیارت جهت ارایه به شورای عالی حج و سایر مراجع ذیربط.
- اداره امور حج عمره و زیارت عتبات مقدس و اماکن متبرکه خارج از کشور با استفاده از نیروی انسانی متدین و کارآموده و بهره گیری از آخرین فناوری های اطلاعات.

- انجام پژوهش و اطلاع‌رسانی پیرامون مسائل فرهنگی، اجتماعی، خدماتی، رفاهی و سایر امور مربوط به حج و زیارت و نیز نظرسنجی از زائران و ارزشیابی و ارزیابی عملکرد سازمان‌ها، نهادها و بخش‌های مختلف دولتی و غیردولتی مشمول و تهیه گزارش‌های لازم برای ارایه به مراجع ذیربط.
- ایجاد ارتباط و هماهنگی با سازمان‌ها، دستگاه‌ها و نهادهای مسؤول در امور حج و زیارت.
- برنامه‌ریزی و اقدام در جهت ارتقای سطح مهارت، دانش و بصیرت دینی کارگزاران حج و زیارت به ویژه، مسؤولان کاروان‌ها و راهنمایان و نیز رسیدگی و نظارت بر امور مربوط به عملکرد آنان.
- بررسی، صدور و لغو مجوز فعالیت دفاتر خدمات زیارتی و کاروان‌های حج تمتع براساس دستورالعمل‌های مربوطه و برخورد قانونی با افراد حقیقی و حقوقی غیرمجاز که خارج از ضوابط سازمان حج و زیارت عمل می‌کنند.
- اهتمام برای حفظ عزت و منزلت و حقوق زائران ایرانی در خارج از کشور و اقدام لازم در مورد شکایات و اجرای مصوبات شورای عالی حج و زیارت و سایر مراجع قانونی.
- نظارت بر حسن اجرای برنامه‌های زیارتی در کشورهای عربستان سعودی، عراق و سوریه.

- ایجاد ارتباط با مقامات ذیربط کشورهای عربستان سعودی، عراق و سوریه با همکاری و هماهنگی نمایندگی های وزارت امور خارجه در کشورهای مذکور به منظور پیگیری مسائل و مشکلات حجاج و زائران ایرانی.

- سازماندهی امور مربوط به زائران ایرانی مقیم خارج از کشور و نظارت بر حسن اجرای آن

- برنامه ریزی برای گسترش و تنوع خدمات بیمه و بهداشت و درمان حجاج و زائران

- مطالعه و بررسی راه کارهای استفاده از منابع و امکانات بخش غیردولتی در زمینه های حج و زیارت

- انجام سایر وظایفی که به موجب قوانین و مقررات برعهده سازمان قرار گرفته و یا خواهد گرفت.

۳. ارکان سازمان:

- شورای عالی حج و زیارت

- نمایندگی ولی فقیه در امور حج و زیارت (در صورت معرفی)

- رئیس سازمان حج و زیارت

- حسابرسان

۴. اعضای شورای عالی حج و زیارت

- رئیس جمهور (رئیس شورای عالی و در غیاب وی معاون اول رئیس جمهور)
 - وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی
 - نماینده مقام معظم رهبری در امور حج و زیارت (در صورت معرفی)
 - وزیر امور خارجه
 - وزیر کشور
 - وزیر امور اقتصادی و دارایی
 - وزیر راه و ترابری
 - وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
 - رئیس سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور
 - فرمانده نیروی انتظامی کشور
 - رئیس سازمان صدا و سیما
 - رئیس سازمان حج و زیارت (دبیر شورا)
 - رئیس کمیسیون مشترک ایران و کشور مربوط (حسب مورد)
 - یک نفر صاحب نظر به انتخاب وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی
 - یک نفر صاحب نظر به انتخاب نماینده مقام معظم رهبری در امور حج و زیارت
- تبصره ۱) ترتیب تشکیل و رسمیت جلسات و نحوه رای گیری به موجب آیین نامه ای خواهد بود که به تصویب شورا می رسد.

تبصره ۲) دبیرخانه شورای عالی حج و زیارت در سازمان تشکیل می‌گردد.

۵. شرح وظایف شورای عالی حج و زیارت :

- بررسی و تصویب برنامه‌های راهبردی، اهداف، سیاست‌ها، خط‌مشی‌ها و روش‌های اجرایی سازمان در امور مربوط به حج و زیارت.
- بررسی و تصویب آیین‌نامه‌های مالی و معاملاتی مربوط به بودجه عملیات اجرایی سازمان.
- بررسی و تصویب میزان وجوه قابل دریافت از زائران و تعیین نحوه مدیریت و مصرف آن در چارچوب منافع جامع زائران.
- تصمیم‌گیری نسبت به کلیه پیشنهادهای مربوط به حج و زیارت ارایه شده به شورا در چارچوب قوانین و مقررات.
- بررسی و تأیید ضوابط اجرایی نحوه گزینش و صدور مجوز و تعلیق و نیز لغو مجوز کارگزاران امور حج و زیارت اعم از حقیقی و حقوقی.
- تعیین حسابرسان قانونی سازمان.

تبصره ۱) مصوبات شورا پس از تأیید رییس جمهور توسط دبیرشورا ابلاغ می‌گردد.

تبصره ۲) مزاد احتمالی وجوه دریافت شده از زایران توسط حسابرسان سازمان مشخص و بنا به پیشنهاد وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی و تأیید رییس جمهور در چارچوب منافع زائران به مصرف امور فرهنگی و خیریه می‌رسد.

۶. وظایف و اختیارات نمایندگی ولی فقیه در امور حج و زیارت، براساس احکام و دستورات ولی فقیه که صادر شده است یا صادر خواهد شد، تعیین می‌گردد.

تبصره) رییس سازمان حج و زیارت توسط وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی با هماهنگی نماینده ولی فقیه در امور حج و زیارت به عنوان معاون وزیر انتخاب می‌شود.

۷. اهم وظایف رییس سازمان:

- تهیه و تدوین برنامه‌های راهبردی و آیین‌نامه‌های مورد نیاز سازمان و پیشنهاد آن برای تصویب به مراجع ذیربط.
- بکارگیری و عزل و نصب نیروی انسانی سازمان در چارچوب قوانین و مقررات مربوط.
- ساماندهی آموزش و نظارت و کنترل بر حسن اجرای برنامه‌های ابلاغی در مرکز و دفاتر استان‌ها.
- امضای مکاتبات و اسناد، افتتاح حساب در بانک‌ها و معرفی امضاهای مجاز و صدور اجازه پرداخت هزینه‌ها و حدود برنامه‌ها و اعتبارات مصوب.

- نمایندگی سازمان در مقابل اشخاص حقیقی و حقوقی طرف دعوی اعم از داخلی و خارجی با حق انتخاب وکیل و حق وکالت دولت تا یک درجه و رایه پیشنهاد صلح و سازش به مراجع ذیصلاح با رعایت قوانین و مقررات مربوط.
 - تهیه و تنظیم شرح وظایف و نمودار سازمانی سازمان حج و زیارت و اجرای آن پس از تأیید وزیر، تصویب شورای عالی حج و زیارت و تأیید سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور.
 - تهیه و تنظیم بودجه سالانه سازمان و رایه آن به شورای عالی حج و زیارت جهت تصویب.
 - اداره دبیرخانه شورای عالی حج و زیارت و اهتمام در اجرای مصوبات شورا.
 - تهیه و تدوین آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های مورد نیاز.
 - تبصره ۱) رییس سازمان حج و زیارت در مقابل وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی پاسخگوست.
 - تبصره ۲) حق‌الزحمه حسابرسان توسط سازمان پرداخت می‌شود.
 - تبصره ۳) اسناد اوراق بهادار و تعهد امور مالی در مورد اعتبارات موضوع مفاد این مصوبه با امضای رییس سازمان (یا مقام مجاز از طرف وی) و نیز ذیحساب معتبر خواهد بود.
۸. سازمان حج و زیارت موظف است برنامه‌ها و طرح‌های اجرایی لازم در زمینه بیمه زائران، وصول ماترک زائران متوفی، اسکان، امور بهداشت و سلامت جسمی، تغذیه، امنیت و روادید، حمل و نقل و

دیگر امور مربوط با همکاری مسؤولین وزارتخانه‌ها و سازمان‌های ذیربط را تدوین و به مورد اجرا در آورد.

۹. کلیه هزینه‌هایی که اعتبار آن از محل بودجه عمومی کشور تأمین می‌شود و نیز سایر خدماتی که در زمینه امور حج و زیارت در این اساسنامه برای آن حکمی پیش بینی نشده تابع مقررات عمومی کشور خواهد بود.

۱۰. کارکنان سازمان مشمول مقررات قانون استخدام کشوری و آیین‌نامه‌ها و مقررات مربوط به آن می‌باشند.

۱۱. صدور مجوز فعالیت اشخاص حقیقی و حقوقی و انتخاب کارگزاران در امور حج و زیارت و نحوه نظارت بر انجام وظایف و فعالیت شرکت‌ها و دفاتر خدمات زیارتی براساس دستورالعملی خواهد بود که توسط سازمان تنظیم و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

وظایف و اختیارات نمایندگی ولی فقیه در امر حج و زیارت

براساس بند ۶ مصوبه قانونی شورای عالی اداری که تعیین حدود و اختیارات نماینده محترم ولی فقیه در سازمان حج و زیارت به اوامر مقام معظم رهبری واگذار شد. وظایف و اختیارات ابلاغی از سوی مقام معظم رهبری به نمایندگی ولی فقیه در امر حج و زیارت بشرح زیر است.

۱. سیاستگزاری در حوزه های مختلف فرهنگی، آموزشی، پژوهشی و سیاسی حج و زیارت بر عهده نماینده محترم ولی فقیه در امور حج و زیارت است. این وظیفه با رویکرد همراستا سازی فعالیت های خدماتی و رفاهی به زوار با سیایت های فرهنگی و تربیتی حج و زیارت صورت خواهد پذیرفت.

۲. شورای عالی حج سیاست های کلی اجرایی مربوط به حج و زیارت را با توجه به تدابیر و منویات مقام معظم رهبری که از سوی نماینده ایشان به شورا منتقل می شود اعلام خواهد کرد. این سیاست های ناظر بر هماهنگی دستگاه های اجرایی دخیل در اجرای مراسم حج است.

۳. نظارت و کنترل نماینده مقام معظم رهبری ناظر بر نظارت های کلان است که از طریق طراحی شاخص کلیدی عملکرد اعمال خواهد شد. نماینده ولی فقیه عند الاقتضاء می تواند نظارت های موردی را اعمال نماید و نمایندگانی برای نظارت بر فرایند کار منصوب کند.

۴. تهیه محتوا و اجرای طرح های آموزشی و فرهنگی برای زائران و کارگزاران حج و زیارت بر عهده بعثه مقام معظم رهبری است که این مهم به پشتیبانی و ظرفیت های اجرایی سازمان حج و زیارت انجام خواهد شد.

۵. پژوهش های مربوط به حج و زیارت در حوزه های دینی و فرهنگی بر عهده بعثه خواهد بود که برای اینکار از ظرفیتهای سازمان تحقیقاتی و پژوهشی دانشگاهی و حوزوی نیز استفاده خواهد شد.

۶. سازمان می تواند برای کارگزاران حج آموزش های اجرایی و مدیریتی طراحی و اجرا کند.

۷. برگزاری همایش های علمی و فرهنگی با استفاده از ظرفیتهای اجرایی سازمان بر عهده بعثه است.

۸. شناسایی، جذب، آموزشی و به کارگماری و کنترل روحانیون، معین و معینه ها و مداحان (در دو حوزه شیعه و سنی) بر عهده بعثه است.

۹. پاسخ گویی به نیازهای معنوی، معرفتی و مذهبی زائران بر عهده بعثه خواهد بود.

۱۰. تولید و نشر کتب و محصولات فرهنگی (به منظور جلوگیری از دوباره کاری در حوزه های مشترک بعثه و سازمان تشکیل شود تا از چاپ و تولید محصولات غیر کیفی، تکراری و ... جلوگیری شود).

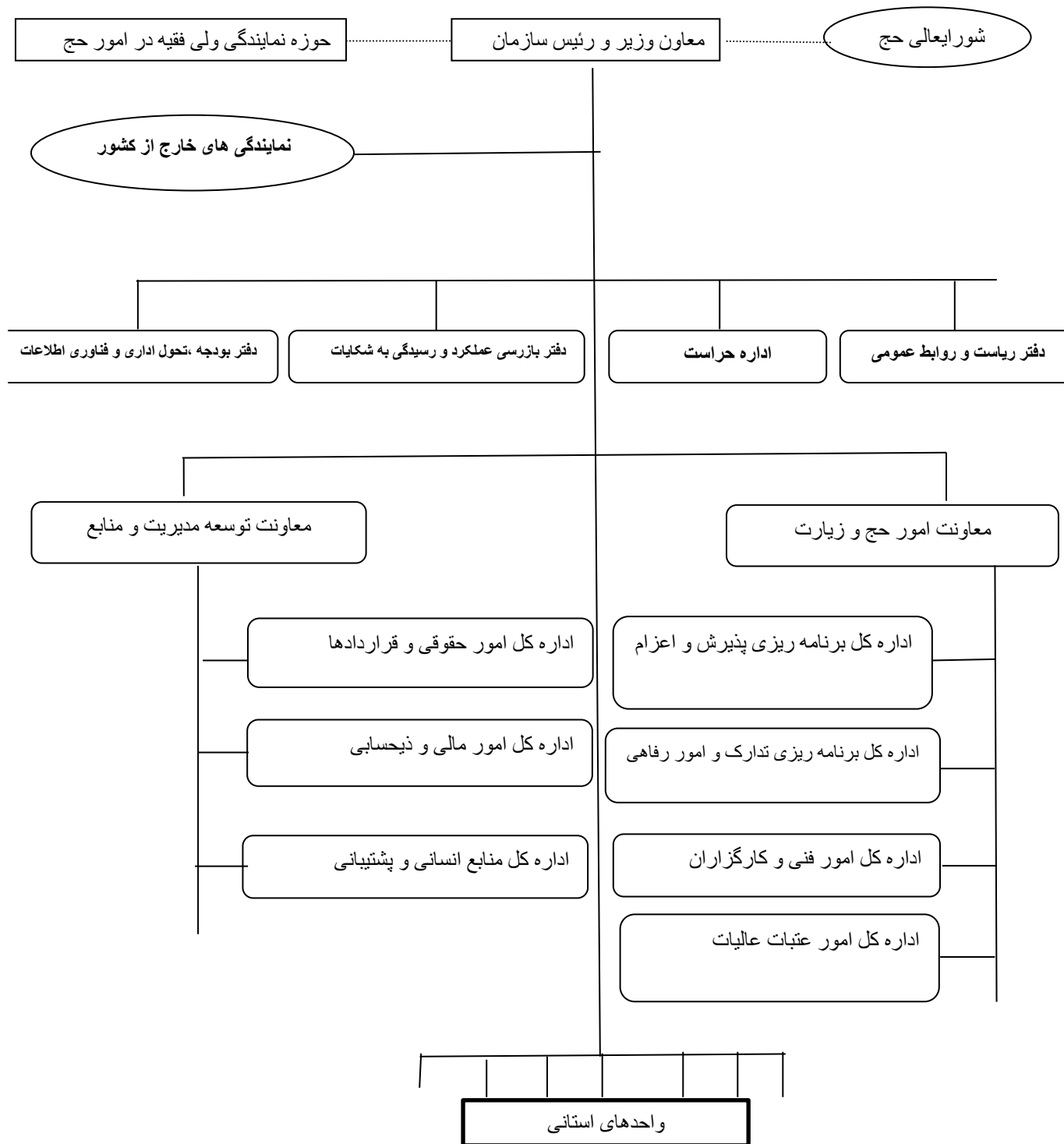
۱۱. در حوزه بین الملل، در موسم حج و زیارت بعثه مسئولیت اصلی را دارد، برقراری ارتباط با مسئولین و زوار سایر کشورها و اندیشمندان جهان اسلام بر عهده بعثه است. سازمان زیرساختهای اجرایی را تأمین خواهد کرد. در غیر موسم حج با هماهنگی سازمان های مرتبط (فرهنگ و ارتباطات، مجمع تقریب، مجمع جهانی اهل بیت (ع)، جامعه المصطفی (ص) العالمیه، وزارت امور خارجه و ...) روابط بین الملل پیگیری خواهد شد.

۱۲. سرپرستی حجاج و زائران ایرانی در موسم حج بر عهده نماینده ولی فقیه خواهد بود.

۱۳. سازماندهی ارتباطات عمومی، اطلاع رسانی، طرح و برنامه و پشتیبانی در حوزه بعثه بر عهده نماینده ولی فقیه است.

۱۴. اجرای سایر وظایف محوله از سوی مقام معظم رهبری.

آخرین تشکیلات تفصیلی و شرح وظایف سازمان حج و زیارت در تاریخ ۱۳۹۰/۰۳/۲۳ ابلاغ گردید که نمودار آن بشرح زیر می باشد.

همانگونه که در نمودار آمده است سازمان حج و زیارت دارای دو معاونت می باشد که

عنوان و اهم وظایف آنها بشرح زیر است:

۱ - معاونت امور حج و زیارت:

❖ اهم وظایف

- هدایت و جهت دهی راهبردی حوزه های تحت پوشش با تکیه بر قوانین و مقررات سازمان و شورایعالی حج و نیز حوزه نمایندگی ولی فقیه در امور حج
 - تهیه و تدوین برنامه های کوتاه مدت، میان مدت و بلند مدت در حوزه حج، عمره، اعقاب مقدسه (عراق و سوریه) جهت ارائه به مقامات ذیربط سازمانی.
 - ارتباط با دفاتر نمایندگی خارج از کشور و دفاتر حج و زیارت استانها
 - ایجاد و برقراری ارتباط و بهره گیری از توانمندی کارشناسی بدنه حوزه مربوطه برای نیل به اهداف سازمانی
 - بهره گیری از توان حداکثری کارشناسان حوزه مذکور در فراهم سازی شرایط مطلوب ارائه خدمات ارباب رجوع، ضمن راه اندازی اتاق فکر متشکل از صاحب نظران و متخصصین در زمینه حج و زیارت.
 - ایجاد انگیزه برای فعالیتهای جمعی و همکاری گروهی با نگرش به اصل شایسته
- سالاری
- انجام هماهنگی لازم با کلیه واحدهای سازمان و اخذ نظرات مشورتی

- تهیه و تنظیم فرآیندها و هدایت و سازماندهی کلیه امور مربوط به حج و سفرهای زیارتی جهت تسهیل امور زائران اعزامی
 - برنامه ریزی به منظور تهیه برنامه های ثبت نام و تعیین روش جذب متقاضیان
 - تمشیت کلیه امور زیارتی محوله با هماهنگی مدیران و کارشناسان
 - انجام کلیه امور محوله از سوی ریاست سازمان با اخذ نظر کارشناسی
- ۲ - معاونت توسعه مدیریت و منابع:

❖ اهم وظایف

- مطالعه علمی، فنی، سیستمی، اقتصادی و تطبیقی در زمینه امور پشتیبانی، مالی و اداری و بهره مندی از دانش روز در فعالیت های مدیریتی و اجرایی معاونت
- تهیه و اجرای طرح ها و برنامه ریزی تفصیلی در امور اداری، مالی و پشتیبانی در چارچوب سیاست ها و خط مشی های مصوب سازمان
- استقرار نظام های نوین اداری و مالی مورد نیاز و ارائه خدمات مناسب به کارکنان، متقاضیان و مراجعین سازمان
- تهیه و اجرای طرح های بهداشتی و سلامت جسمانی، رسیدگی به معیشت و رفاه کارکنان در چارچوب سیاست ها و برنامه های مصوب
- انجام کلیه امور اجرایی مربوط به ضمانت نامه ها، سپرده ها، پرداخت های علی الحساب و امور بانکی سازمان

- تهیه و تدوین جداول سازمان تجهیزات و نرم مصرف اقلام مصرفی سازمان ، برآورد کمبودها و تأمین و خرید و توزیع نیازمندیها در چارچوب جداول مربوطه
- تدارک ، تضمین کیفیت و ارسال اقلام مورد نیاز عملیات حج و زیارت از داخل کشور با همکاری واحدهای ذیربط سازمانی
- انجام وظیفه دبیرخانه کمیسیون تحول اداری .
- نظارت بر انجام کلیه وظایف اداری ، استخدامی ، مالی ، معاملاتی و اداره مربوطه و تقسیم کار و ایجاد هماهنگی بین واحد های تحت مدیریت
- نظارت بر جذب نیروی انسانی سازمان و اتخاذ تصمیمات لازم در این زمینه
- نظارت و ایجاد هماهنگی در برنامه ها و فعالیت های سازمان و ارزیابی طرح ها و برنامه های اجرا شده
- نظارت بر تهیه و تنظیم و اجرای طرح ها و پروژه های سازمان از محل اعتبارات عمومی و اختصاصی
- نظارت و وصول درآمدها و مطالبات مربوط به حج و زیارت
- پیگیری وصول مطالبات و نظارت بر نگهداری حساب، درآمد و هزینه و تنظیم دفاتر مالی مربوط به حج و زیارت و پرداخت کلیه هزینه ها بر اساس مقررات عمومی ذیربط و مقررات خاص پیش بینی شده سازمان و در چارچوب بودجه و اعتبارات سازمان

- نظارت بر انجام کلیه هزینه های پرسنلی مربوط به هیئت های اعزامی به داخل و خارج از کشور ، اداری ، خدماتی و عمرانی از محل اعتبارات عمومی و اختصاصی و امضاء کلیه چک ها و اسناد مربوطه در حدود اختیارات تفویضی و با رعایت مقررات مربوطه
- ایجاد هماهنگی با واحدهای تحت سرپرستی سازمان به منظور پیشبرد برنامه ها و تحقق اهداف سازمان
- نظارت و همکاری در تنظیم کلیه قراردادها و تعهداتی که برای سازمان بار مالی ایجاد می کند
- نظارت بر خرید و تهیه کلیه اقلام و وسایل مورد نیاز سازمان در قالب بودجه و اعتبارات عمومی و اختصاصی سازمان برابر قوانین و مقررات مالی
- نظارت بر انجام فعالیت های اجتماعی و رفاهی کارکنان و ارائه طرح های مناسب و صدور دستورالعمل های لازم
- همکاری و ارائه مشورت به ریاست سازمان در برنامه ریزی و تعیین خط مشی سازمان و اتخاذ تصمیمات لازم
- نظارت بر تهیه و تنظیم دستورالعمل ها و بخشنامه های اداری و مالی و ابلاغ به کلیه واحد های سازمان جهت اجرا و نظارت بر اجرای آنها و ارائه طریق در زمینه و وظایف و مسئولیت های محوله به واحدهای تابعه سازمان.
- نظارت بر کلیه امور مربوط به اداری ، مالی و پشتیبانی دفاتر نمایندگی سازمان در خارج از کشور

- بررسی و مطالعه و تهیه گزارش های تحلیلی از جریان کارهای مربوط به فعالیت های اداری ، مالی و پشتیبانی جهت استحضار ریاست سازمان
 - نظارت بر تهیه و تنظیم و اجرای برنامه های عملیاتی رفاهی ، تدارکاتی ، بهداشتی و درمانی و امور امدادی حجاج بیت ا... الحرام و زائران اعتاب و اماکن مقدسه
- همچنین سازمان حج و زیارت دارای دو نمایندگی در کشورهای عربستان و عراق می باشد که وظایف هر یک از این نمایندگی ها بشرح زیر می باشد:

۱ - نمایندگی امور حج و زیارت در عربستان

❖ اهم وظایف

- هماهنگی و ارتباط مستمر با نماینده بعثه مقام معظم رهبری در عربستان بمنظور انجام بهتر امور فرهنگی و تبلیغاتی زائرین.
- هماهنگی و همکاری مستمر با سفارت جمهوری اسلامی ایران و کنسولگری و انعکاس و پیگیری بموقع موارد ضروری و احياناً طرح دعاوی برای حفظ حقوق سازمان بمنظور ایجاد رفاه و تسهیلات بیشتر برای زائرین و ایجاد هماهنگی لازم جهت ملاقات رسمی مسئولین سازمان با مقامات وزارت حج عربستان سعودی و پیگیری مصوبات مذاکرات مختلف جلسات رسمی بین هیاتهای ایرانی و سعودی و شرکت در محاکم پس از هماهنگی بین سازمان و سفارت کشورمان در عربستان.

- ایجاد ارتباط مستمر با مسئولین ادارات و مراکز دولتی عربستان سعودی به منظور اتخاذ تدابیر لازم برای مقدمات برنامه های حج و عمره و همچنین شناسائی و تلاش برای رفع موانع و مشکلات احتمالی به منظور تامین رفاه و سلامتی هر چه بیشتر زائرین.
- مطالعه و بررسی مستمر بازار عربستان و جمع آوری آمار و ایجاد بانک اطلاعاتی مورد نیاز از تغییر قیمت ها و تعیین زمان مناسب به منظور خرید مواد غذایی مورد نیاز زائرین و اقدام در جهت خرید و توزیع آن مواد و تامین امکانات رفاهی حجاج و معتمرین بیت ا. الحرام و زائرین بنا بر دستور ریاست سازمان
- شناسائی و ایجاد ارتباط با شرکت های طرف قرارداد و سایر شرکت های تجاری و بازرگانی و خدماتی بمنظور تمدید پیمان نامه های قبلی و یا عقد قراردادهای جدید با توجه به برنامه های مصوب سازمان و صرفه و صلاح جمهوری اسلامی ایران و پیگیری قراردادها، تفاهم نامه ها و موافقت نامه های انجام شده بین سازمان و مقامات عربستان سعودی تا حصول نتیجه نهائی.
- عقد قرارداد و اجرای برنامه ها و سیاست های اعلام شده در امور مسکن، تغذیه، بهداشت و حمل و نقل زائران و نیروهای بعثه و پزشکی و ستادها و همچنین نظارت بر کار و ارزشیابی عملکرد مدیران ثابت و راهنما و انجام پیگیری های لازم جهت رفع احتمالی برای تامین رفاه هرچه بیشتر زائرین.
- همکاری و تشریک مساعی با مسئولین امر برای برنامه ریزی و توزیع مناسب مسکن و نیز مواد غذایی مورد نیاز زائرین اعم از حج و عمره.

- بررسی و انتخاب محل مناسب برای نگهداری لوازم و اثاثیه بعثه، ستادها، بیمارستانها و درمانگاهها و مواد غذایی خریداری شده و صورت برداری و ثبت اطلاعات و مشخصات اموال در رایانه و تحویل و تحول آنها
- نظارت بر اقامتگاههای محل اسکان حجاج و زائرین عمره و انجام امور مربوطه و نظارت بر حسن اجرای تعهدات طرف های قرارداد از نظر اسکان، تغذیه، حمل و نقل و غیره.
- همکاری با واحدهای ذیربط سازمان در تعیین استانداردهای مورد نیاز در زمینه مسکن، مواد غذایی و مسائل بهداشتی و رفاهی براساس مقررات و دستورالعمل های جاری در کشور عربستان سعودی.
- نظارت بر اقدامات بهداشتی و درمانی کادر پزشکی اعزامی از داخل ایران با هماهنگی مرکز پزشکی حج
- همکاری و تشریک مساعی با مسئولین امر برای تهیه و تحویل به موقع چادرها در منا و عرفات در ایام تشریق
- برقراری ارتباط مستمر با بعثه های سایر کشورهای اسلامی و مطالعه و بررسی شیوه های اجرای حج و عمره آنان
- انجام هماهنگی با موسسات مطوفی و ادلا و نقابه و دفتر وزیر حج و امیر مکه و مدینه و مسئولین فرودگاه ها و سیستم بانکی عربستان و گزارش ملاقاتها و بازدیدها و شرکت در سمینارهای مختلف به ریاست سازمان.

- تهیه گردش کار و مدون سازی روشهای اجرایی و مقررات کشور عربستان نظیر ترخیص کالا، مراجعه به موسسات و دستگاههای عمومی و دولتی، درج آگهی مناقصه و تهیه بانک های اطلاعاتی لازم در این موارد.
- همکاری و تشریک مساعی با مسئولین امر برای تنظیم برنامه های پرواز زائرین اعم از حج و عمره با توجه به ظرفیت هواپیماها و فرودگاه ها و زمان رفت و برگشت براساس سیستم های اعلام شده و نظارت بر امر ورود و خروج بموقع زائرین از فرودگاه.
- طرح دعوی و شرکت در محاکم قضائی کشور عربستان برای حفظ حقوق سازمان و زائرین
- پیگیری و انجام اقدامات لازم در امور مربوط به بیماران، مصدومین، فوت شدگان و گم شدگان و دستگیرشدگان در ایام حج و عمره.
- تسویه حساب نهائی با مکتب و کلا، نقابه، شرکتهای، مالکان، موسسات مطوفین و ادلاء و بانک توسعه و غیره
- نظارت بر چگونگی عزیمت و خدمات رسانی کاروانهای خصوصی مجاز و انتقال مشکلات مربوط به رئیس سازمان
- نظارت بر عملکرد و فعالیت های موسسات و شرکت های ایرانی مجری عمره و عملکرد شرکت های سعودی با در نظر گرفتن مفاد قراردادهای منعقد شده
- دستور کلیه پرداختها و تائید کلیه تقاضاهای خرید و سایر هزینه های سازمان در عربستان و تائید اسناد هزینه در حدود اختیارات تفویضی.

- حفظ انبار و اموال ها و ابنیه و تاسیسات مربوط به سازمان
- تامین کلیه تسهیلات و اخذ امکانات لازم در فرودگاه جده و مدینه در موسم حج تمتع و عمره.

۲ - نمایندگی امور حج و زیارت در عراق:

❖ اهم وظایف

- نظارت بر عملکرد مدیران راهنمای سفرهای زیارتی و مسئولین دفاتر و شرکت های خدمات زیارتی در مورد نحوه اسکان، تغذیه و وسایل رفاهی و بهداشتی زائرین و تهیه و ارسال گزارش های مربوطه به منظور ادامه کار و صدور مجوز های بعدی برای انجام تورهای زیارتی
- نظارت بر امور حمل و نقل زائرین و کار راهنمایان و رانندگان اتوبوسهای حامل زائرین ایرانی و تهیه و ارسال گزارشهای لازم.
- انجام امور مربوط به زائرین ایرانی در آن کشور و رفع مشکلات آنان از قبیل سرقت و مفقود شدن اموال مسافران با همکاری ارگانهای ذیربط.
- تشکیل جلسات لازم برای مدیران راهنمای سفرهای زیارتی و مسئولین دفاتر و شرکت های زیارتی اعم از مسافرتهاى هوایی و زمینی و اخذ نظرات و پیشنهادات و رسیدگی به شکایات و مشکلات آنان و ارائه گزارشهای لازم به مسئولین ذیربط در سازمان
- بازرسی مستمر از هتلهای محل اسکان زائرین ایرانی و مکانهای زیارتی

- هماهنگی و همکاری مستمر با سفارت جمهوری اسلامی ایران و سایر ارگانهای ایرانی مستقر در آن کشور بمنظور ایجاد رفاه و تسهیلات بیشتر برای زائرین.
- ایجاد ارتباط با شرکت های طرف قرارداد و سایر شرکت های تجاری و بازرگانی به منظور اسکان و تغذیه زائران ایرانی با رعایت صرفه و صلاح جمهوری اسلامی ایران
- تهیه گردش کار و مدون سازی روشهای اجرائی در کشورهای مربوطه نظیر ترخیص کالا، مراجعه به ارگانها و دستگاههای دولتی و عمومی، درج آگهی مناقصه و تهیه بانک اطلاعاتی لازم در این موارد.

- ملاقات و مذاکره با مسئولین محلی و شرکتهای خصوصی و شناسائی توانمندی های بالقوه و بالفعل موجود در آن کشورها

این سازمان در کلیه استان ها و شهرستان کاشان دارای مدیریت می باشد.

❖ اهم وظایف واحدهای استانی و شهرستانی سازمان حج و زیارت

- اجرائی نمودن بخشنامه ها و دستورالعمل های درون سازمانی در راستای اهداف، سیاستها و خط مشی های کاری با رعایت قوانین و ضوابط.
- انجام هماهنگی های لازم براساس دستورالعمل های صادره با ارگانها و دستگاههای استانی نظیر فرودگاه، گمرک، سپاه پاسداران، هواپیمائی، گذرنامه، بانکها و مسئولین سیاسی انتظامی استان در زمینه اعزام حجاج و زائرین برای انجام فریضه حج تمتع و سفر عمره مفرده و زیارتی جهت اعزام حجاج و زائرین و نظارت و کنترل ضمن رعایت اولویت ها.

- تعیین سهمیه هر یا از دفاتر و شرکت های کارگزاری و کاروانهای زیارتی جهت اعزام حجاج و زائرین و نظارت و کنترل ضمن رعایت اولویت ها.
- نظارت و راهنمایی مدیران کاروانهای زیارتی در ثبت نام، نقل و انتقال اسناد و کنترل مدارک و انجام امور منصرفین و هماهنگی های لازم در زمینه اعزام زائرین براساس دستورالعمل های صادره از طرف حوزه مرکزی سازمان.
- اخذ و کنترل وجوه واریز شده به حسابهای مرتبط و تنظیم صورت دریافت و حساب وجوه براساس دستورالعملهای حوزه مرکزی سازمان و ارائه لیست کلی به اداره کل امور مالی و ذی حسابی.
- جمع آوری آمار و اطلاعات مربوط به کاروانها، حجاج و زائرین استان مربوطه و ارسال آن به حوزه مرکزی (اداره کل برنامه ریزی، پذیرش و اعزام) پس از بررسی های لازم.
- بررسی صلاحیت و انتخاب مدیران ثابت هتل ها، مدیران راهنما و عوامل خدماتی کاروانهای حج، عمره و زیارتی.
- صدور مجوز برگزاری تورهای زیارتی براساس دستورالعمل های صادره و نظارت بر اجرای آنها.
- انجام امور خدماتی، اداری و مالی واحد استانی براساس دستورالعملها و بخشنامه های صادره از طرف حوزه مرکزی سازمان.

- انجام امور مربوط به نقل و انتقال اسناد حج تمتع و عمره و سایر سفرهای زیارتی براساس دستورالعملهای صادره.
- بررسی و کنترل آمار و مشخصات ثبت نام شدگان مربوط به هر سال و اصلاح اسامی و مشخصاتی که مخدوش یا ناقص درج شده باشد در سیستم نرم افزار.
- بررسی آمار زائرین هر یک از کاروانها و جایگزینی منصرفین، فوت شدگان براساس دستورالعمل های صادره.
- دریافت گذرنامه و مدارک عوامل ستادی مربوط به استان حسب دستورالعمل های صادره.
- انجام آموزش های مربوط به مدیران و عوامل خدماتی کاروانها براساس برنامه های تنظیم شده در راستای توانمندسازی ایشان و اعطاء گواهینامه در صورت موفقیت.
- ارتباط مستمر با حوزه های ستادی و ارائه گزارش ماهانه از شرح انجام امور به حوزه های مربوطه.
- اجرای امور مربوط به ارتقاء علمی و آموزشی در زمینه شغل مورد تصدی برای کارکنان.
- بررسی تقاضاهای متقاضیان افتتاح دفاتر زیارتی و پاسخگویی به آنان طبق ضوابط.
- نظارت بر آموزش دقیق زائران حج تمتع و عمره و سایر سفرهای زیارتی قبل از سفر و اجرای برنامه های آموزشی برای آنان.

- تشکیل جلسات ماهیانه و مستمر با مدیران شرکتهای زیارتی در سطح استان در خصوص مسائل زائران عمره، عتبات و سوریه.
- بازرسی و نظارت بر عملکرد دفاتر و شرکت های زیارتی و مدیران و عوامل کاروان های حج تمتع و پیگیری انجام امور محوله به آنان.
- رسیدگی به شکایات احتمالی زائران حج تمتع، عمره، عتبات عالیات و سوریه و اعلام نتیجه به موقع به آنان.
- شرکت در جلسات شورای اداری و سایر دستگاه های مرتبط در استان و همچنین برقراری ارتباط با نماینده محترم ولی فقیه در استان، استاندار و نمایندگان مجلس شورای اسلامی و ارائه گزارش عملکرد به سازمان مرکزی.
- پیگیری و نظارت بر حسن انجام امور مالی با رعایت صرفه و صلاح سازمان و تنظیم به موقع بودجه سالانه و انجام هزینه ها براساس اعتبارات ابلاغی برابر با مقررات مالی و تفویض اختیارات داده شده از سوی سازمان.
- کنترل سایت و بررسی اطلاعات و اقدام در ارتباط با به روز شدن و به هنگام شدن اطلاعات سایت.

- انجام امور مربوط به سامانه جامع کارگزاران زیارتی و پیگیری و نظارت بر تشکیل و تکمیل پرونده های عوامل و انجام استعلامات به موقع و کسب و اخذ نظر مسئولین ذیربط در این خصوص.
- امضای احکام مدیران حج تمتع، عمره، عتبات و سوریه.
- پیگیری امور حقوقی و اقدامات لازم در اجرای قراردادها و حفظ حقوق و منزلت زائران، بیماران، مصدومین و فوت شدگان و مراجعین و ...
- تکریم ارباب رجوع و ارائه خدمات شایسته در چارچوب ضوابط.
- پیگیری امور مربوط به جذب، آموزش و انتخاب و اعزام روحانیون کاروانها با هماهنگی حوزه نمایندگی ولی فقیه در امور حج و زیارت.
- ارزشیابی دفاتر و شرکت های زیارتی و همچنین مدیران کاروانهای حج تمتع و عوامل آنان طبق ضوابط و مقررات و اعلام نتیجه به سازمان.
- تعامل و ارتباط با دفتر نمایندگی امور روحانیون منطقه.
- پیگیری امور پرسنلی و رفاهی و ارزشیابی عملکرد کارکنان مجموعه .

فصل ۲: نهادها و سازمان و موسسات همکار در امور حج و زیارت

دستگاه های اجرایی بخش های مختلف کشور به عنوان نهادهای محیط، همکاری مستمر و بسیار نزدیکی با سازمان حج و زیارت در انجام وظائف و مأموریت های محوله اداری دارند و بی شک در صورت عدم وجود نوعی تعامل نزدیک و هدفمند، چرخه خدمت رسانی به حجاج، معتمرین و زائران عتبات عالیات دچار وقفه و مشکلات اساسی خواهد گردید.

در این فصل به معرفی مهمترین این نهادها و دستگاه های همکار می پردازیم و بطور خلاصه دانشجویان را با تاریخچه و مسئولیت ها و مأموریت های اساسی و مهم این دستگاه ها آشنا خواهیم کرد.

۲-۱- وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

از مهم ترین رسالت های جمهوری اسلامی، رسیدگی به امورات مادی و معنوی جامعه است، وجه فرهنگی این نظام به گونه ای غالب است که انقلاب اسلامی را انقلابی ارزشی و فرهنگی نامیده اند. به فرموده امام خمینی (قدس سره): « آن چیزی که ملت ها را می سازد فرهنگ صحیح است» و به تعبیر مقام معظم رهبری: « مسأله اول در نظام جمهوری اسلامی مسأله فرهنگ است». در این راستا نقشی که برعهده وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی به عنوان تنها وزارتخانه متکفل امر فرهنگ و هنر در کشور نهاده شده وسیع و قابل توجه است.

از آنجا که رئیس سازمان حج و زیارت معاون وزیر ارشاد محسوب می گردد و این سازمان همچون سازمان های اوقاف و امور خیریه، خبرگزاری جمهوری اسلامی، فرهنگ و ارتباطات اسلامی، امور سینمایی کشور و غیره به گونه ای مرتبط با مجموعه وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی می باشد لذا رابطه بسیار نزدیکی بین این دو تشکیلات اداری وجود داشته و دارد.

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی با توجه به مأموریت و رسالت خود از دو جهت زیر می تواند نقش کلیدی در توسعه حج و زیارت داشته باشد:

۱. براساس قانون و مصوبه شورای اداری، مورخ ۱۳۸۴/۳/۲۴ سازمان حج و زیارت مؤسسه ای دولتی، مستقل و وابسته به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی تلقی می شود که باید در راستای سیاست های مصوب نظام، اندیشه های امام راحل (ره)، رهنمودهای مقام معظم رهبری و رئیس جمهور اداره شود.
۲. به اسناد بند ۲۷ قانون مصوب سال ۱۳۶۵، برنامه ریزی فرهنگی و تبلیغی در جهت همکاری بیشتر مردم با دولت و بررسی پیرامون اثرات برنامه ها و فعالیت های دولت و ارائه آن به هیأت وزیران یکی از اهداف و وظایف اصلی این وزارت خانه تلقی می شود، بنابراین با توجه به فلسفه وجودی و رسالت حج و زیارت در توسعه مبانی و احکام دین مبین اسلام یکی از عوالم مهم انسجام فرهنگی و توسعه دینی محسوب می گردد.

۲-۲- سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی

در عصر حاضر بهره‌گیری از رادیو و تلویزیون به عنوان دو رسانه ارتباطی سریع و در دسترس، یک ضرورت اجتماعی و بخشی جدایی‌ناپذیر از زندگی نوین محسوب می‌شود و خارج ماندن افراد از گردونه رسانه‌های ارتباط جمعی، به معنای حذف شدن آنان از حیات اجتماعی است.

تحولات سیاسی و اجتماعی سال‌های اخیر در نقاط مختلف جهان، حاکی از ظهور و تشدید جنگ رسانه‌ای بر سر تسخیر افکار عمومی و ایجاد تغییرهای دلخواه در فرهنگ و سبک زندگی مخاطبان هدف و به طور خاص ملت‌های خاورمیانه است.

دو رسانه رادیو و تلویزیون به لحاظ جاذبه‌های خاص خود و حضور گسترده‌ای که در زندگی مخاطبان دارند، به تناسب محتوا و پیام‌هایی که منتشر می‌سازند، می‌توانند ساختار شخصیتی، عقیدتی، رفتاری و در آخر، بافت فرهنگی و اجتماعی جامعه را تحت تأثیر قرار دهند.

به نظر می‌رسد در شرایط کنونی که امواج و پیام‌های فراملی، مرزهای متعارف جغرافیایی و فرهنگی را پشت سر گذاشته و امپراتوری سلطه جوی رسانه‌ای غرب، استحاله فرهنگی ملت‌های مستقل، به ویژه ایران اسلامی را هدف قرار داده است، سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران که به تعبیر امام راحل (ره) دانشگاه عمومی کشور است، باید با آمادگی

همه جانبه، نقش فعال خود را در تقویت انسجام فرهنگی، تحکیم هویت ملی و مقابله با امواج مخرب بیش از پیش ایفا کند.

حضور موثر و فعالانه سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران در میدان این نبرد رسانه‌ای، مستلزم برنامه‌ریزی و مدیریت هوشمندانه‌ای است که عبور از موانع، بهره‌گیری مطلوب از فرصت‌ها و نیل به اهداف سازمانی را تسهیل کند.

در این میان نمی‌توان به سادگی از نقش بسیار مهم صدا و سیما در خدمت رسانی به حوزه‌های مختلف اجرایی حج و زیارت عبور نمود، بدیهی است که فعالیت بهینه آن مجموعه در اموری چون اطلاع رسانی و آموزش می‌تواند موجبات آرامش و رفاه حال حجاج، معتمرین و زائرین عتبات عالیات را فراهم آورد.

به استناد ماده ۵ قانون، خط‌مشی کلی و اصول برنامه‌های صدا و سیما چنین آورده شده است «صدا و سیما باید به مثابه یک دانشگاه عمومی به گسترش آگاهی و رشد جامعه در زمینه‌های گوناگون دینی، سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی و نظامی کمک کند» بر این اساس یکی از نهادهایی که می‌تواند در تنظیم و اجرایی کردن سیاست‌های فرهنگی حج نقش تعیین‌کننده‌ای داشته باشد صدا و سیما است.

۲-۳- وزارت امور خارجه

وزارت امور خارجه در کنار شورای عالی امنیت ملی وظیفه رسیدگی به امور بین‌المللی کشور را به عهده دارد. از آنجا که بسیاری از اماکن زیارتی اسلامی و مورد توجه شیعیان در خارج از قلمرو سرزمینی ایرانیان و ماورای مرزهای سیاسی کشور قرار دارد، امور حج و زیارت نیز طبیعتاً رابطه بسیار نزدیک و تناتنگی با وظایف و حدود اختیارات آن وزارت خانه پیدا می نماید. سازمان حج و زیارت در راستای اجرای مأموریت های سازمانی خود در تمامی مراحل چون اخذ ویزای زیارتی از کنسولگری ها و سفارت خانه های دولت های مربوطه و همچنین ایجاد وحدت و انسجام ملی و اسلامی در بین حجاج، معتمرین و زائرین و خدمت رسانی بهینه به ایشان (در کشورهای مقصد) نیاز به هماهنگی و تعامل صحیح و پویا با وزات امور خارجه دارد. و بدیهی است که هرگونه ناهماهنگی و عدم تعامل صحیح مانع از توسعه و کارایی و ایجاد اخلال در بهره وری و خدمت رسانی در حوزه های مرتبط با فعالیت های حج و زیارت می گردد.

اصلی ترین هدف وزارت امور خارجه براساس موضوع فصل دهم قانون اساسی اجرای سیاست خارجی جمهوری اسلامی و حفظ و صیانت مصالح کشور می باشد که به استناد آن، بررسی، برقراری، تنظیم و حفظ و توسعه روابط سیاسی جمهوری اسلامی ایران با سایر دولت ها و سازمان های سیاسی و بین المللی و نظارت و اشراف بر این روابط یکی از وظایف اصلی این وزارتخانه تلقی می شود. بنابراین حج و زیارت هم در اجرای مناسب خود مثل گرفتن ویزا و

هماهنگی با سفارتخانه‌ها و هم در چگونگی انجام مأموریت‌های اصلی حج و زیارت مثل چگونگی ایجاد وحدت و انسجام اسلامی و برگزاری مراسم براءت از مشرکین می‌تواند نقش کلیدی و بسیار مؤثر در تعاملات بین‌المللی حج و زیارت داشته باشد و هر گونه ناهماهنگی در ساز و کارهای زیر مجموعه، مانع توسعه حج و زیارت می‌گردد.

۴-۲- شورای عالی انقلاب فرهنگی

در اوایل انقلاب، گروهک‌های مختلف، دانشگاه‌ها را عرصه تاخت و تاز خود ساخته و روند تحصیل و تدریس را مختل کرده بودند. همه این مسائل ضرورت تغییر بنیادین در برنامه‌ها و شیوه‌های تدریس و تربیت و اهداف آن را ایجاب می‌کرد؛ در نتیجه، خصوصا با توجه به جو حاکم بر دانشگاه‌ها، مدتی تمام دانشگاه‌های کشور تعطیل شد و به فرمان امام خمینی ستاد انقلاب فرهنگی به منظور ساماندهی امور فرهنگی مدارس و دانشگاه‌ها تشکیل شد.

با بازگشایی دانشگاه‌ها، فعالیت ستاد انقلاب فرهنگی ادامه یافت و ضرورت توسعه و تعمیق کار این ستاد ایجاب کرد که در نوزدهم آذر ۱۳۶۴، حضرت امام(ره)، رؤسای سه قوه و تعداد دیگری از اندیشمندان فرهنگی کشور را به اعضای آن بیفزایند و بدین شکل ستاد انقلاب فرهنگی با ترکیب جدید خود، تحت عنوان شورای عالی انقلاب فرهنگی فعالیت خود را آغاز کرد.

با توجه به اساسنامه شورای انقلاب فرهنگی، اصلی‌ترین وظیفه آن گسترش و نفوذ فرهنگ اسلامی در جامعه و اعتلای فرهنگ عمومی است که از طریق اجرای احکام الهی و نشر

افکار و آثار فرهنگی انقلاب اسلامی و ایجاد و تحکیم روابط فرهنگی با کشورهای دیگر به ویژه با ملل اسلامی انجام می‌گیرد. در این راستا طبیعی است به عنوان یک نهاد بالادستی تعیین کننده خط‌مشی فرهنگی می‌تواند تأثیرات مناسبی در مأموریت حج با توجه به تجزیه و تحلیل شرایط و جریان‌های فرهنگی جهان به‌ویژه جهان اسلام و تبیین تأثیر کانون‌ها و ابزارهای مهم در این زمینه و اتخاذ تدابیر مناسب در چگونه انجام دادن روش‌های انجام حج به عنوان یک امر دینی داشته باشد.

۲-۵- جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران

جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران یک سازمان غیر انتفاعی و عضوی از نهضت بین‌المللی صلیب سرخ و هلال احمر است و در داخل کشور ایران و در برخی موارد در دیگر مناطق جهان به فعالیت‌های امدادی و بشردوستانه فعالیت دارد. این سازمان دارای سازمان‌های زیر شاخه متعددی است که طیف گسترده‌ای از خدمات پزشکی، بهداشتی، آموزشی و امدادی را در بر می‌گیرند.

جمعیت هلال احمر، نخستین و بزرگترین جمعیت خیریه ایران و عهده دار وظایف مهم و متعددی در زمینه امداد رسانی در حوادث پیش بینی نشده، تهیه دارو و تجهیزات پزشکی و همچنین خدمت رسانی به حجاج، معتمرین و زائران عتبات عالیات می‌باشد.

کلیه فعالیت های این جمعیت، از بدو پیدایش آن در ایران، براساس میثاق ها، و مقاوله نامه های الحاقی به این میثاق ها و قراردادهای بین المللی گوناگونی بوده است که برای تشکیلات صلیب سرخ و در زمینه همکاری های بین المللی تهیه شده اند و براین فعالیت ها در اساسنامه هایی که در دوره های گوناگون در ایران برای این جمعیت تهیه شده¹ تاکید گردیده است .

پس از پیروزی انقلاب اسلامی و در سال ۱۳۵۹ دولت ایران با ارسال نامه ای به دولت سوئیس به عنوان امین و نگاهدارنده قراردادهای چهارگانه ژنو، اعلام کرد که استفاده از شیر و خورشید سرخ را به حالت تعلیق درآورده و به جای آن از نشان هلال احمر استفاده خواهد کرد. از آن پس جمعیت شیر و خورشید سرخ ایران به جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران تغییر نام یافت.

۲-۶- وزارت اطلاعات جمهوری اسلامی

با توجه به اینکه بیشتر اماکن متبرکه و مقدسه اسلامی مانند حرمین شریفین (مکه مکرمه و مدینه النبی (ص)) و سایر اماکن متبرکه و مورد توجه شیعیان همچون عتبات عالیات و حرم مطهر حضرت زینب (س) در خارج از قلمرو سرزمینی ایرانیان قرار دارند، و لذا ایرانیان مومن و متشرع جهت انجام مناسک و زیارات، ملزم به خروج از کشور و سفر به خارج از مرزهای سرزمینی می باشند در نتیجه ارتباط هر چه بیشتر و تعامل نزدیک وزارت اطلاعات

با سایر دستگاه های اجرایی فعال در حوزه حج و زیارت بیش از پیش حس گردیده و ضروری بنظر می رسد.

پس از پیروزی انقلاب اسلامی و از هم پاشیده شدن نظام شاهنشاهی، لازم بود انقلاب نوپای اسلامی نیز ساختارهای خود را پی ریزی نماید. یکی از ارکان اصلی حکومت، سیستم امنیتی آن است. دستگاه امنیت، یک لایه ی ظاهری و یک لایه ی مخفی دارد. لایه ی ظاهری آن در ایران در نیروهای نظامی و انتظامی همچون ارتش، نیروی انتظامی، سپاه پاسداران و... است، اما لایه ی پنهان آن در ایران قبل از انقلاب به شکل ساواک و زیر مجموعه های آن همانند: کمیته ی مشترک ضدخرابکاری، اطلاعات شهربانی و ارتش و پس از پیروزی انقلاب به صورت وزارت اطلاعات متبلور شد.

هدف اصلی از تشکیل وزارت اطلاعات، کسب و پرورش اطلاعات امنیتی و اطلاعات خارجی و حفاظت اطلاعات و ضدجاسوسی و به دست آوردن آگاهی های لازم از وضعیت دشمنان داخلی و خارجی جهت پیشگیری و مقابله با توطئه های آنان علیه انقلاب اسلامی. کشور و نظام جمهوری اسلامی می باشد، طبیعی است این مسأله یکی از ضرورت های انجام صحیح و درست مأموریت سازمان حج و زیارت محسوب می شود تا با اطلاع گیری از وضعیت مسلمانان و توطئه های استکبار جهانی، زمینه های برپائی براءت از مشرکین و تعامل با زایرین سایر کشور فراهم گردد.

۷-۲- وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به عنوان مسئول "تأمین سلامت مردم" از اهمیت بسیاری در نظام اداری و خدمت رسانی دولت برخوردار می باشد و در ساختار اجرایی حج همواره نقش مهمی را در تأمین بهداشت و حفظ سلامتی حجاج برعهده داشته است از این رو آشنایی با این دستگاه مهم خدمت رسانی بسیار مهم ارزیابی می گردد.

به استناد بندهای ۱۲، ۱۳ و ۱۴ اصل سوم و آن قسمت از اهداف اصل (۲۹) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران که مربوط به خدمات بهداشت و درمان و بهزیستی می شود، استفاده مطلوب و هماهنگ از امکانات پزشکی کشور در جهت تأمین و تعمیم بهداشت و درمان و بهزیستی می باشد. یکی عواملی که در

امر حج زیارت در اجراء مؤثر است چگونگی حفظ سلامت زائران و رعایت بهداشت می باشد، چنانچه وزارت بهداشت در راستای نیازمندی های زیرین عمل کند و هماهنگ با سازمان های متولی حج باشد می تواند کمک مؤثری در تأمین رضایت مندی آنها داشته باشد.

۸-۲- وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات

وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات یکی از ۱۸ وزارتخانه دولت ایران و مسؤول برنامه ریزی، پشتیبانی و توسعه زیر ساخت ها و توانایی های ملی مخابراتی و اطلاعاتی ایران

است و از آنجا که ارتباط بین زائران و حجاج از خارج مرزها با داخل کشور در حوزه مأموریت ها و وظائف این دستگاه تعریف می گردد آشنایی با آن و اجزای مختلف این نهاد مهم می باشد.

با توجه به ماده ۱ قانون تأسیس شرکت مخابرات ایران، اهداف کلی وزارتخانه در توسعه ارتباطات، تأسیس، توسعه، نگهداری و بهره‌برداری شبکه‌های مخابرات کشور برای ایجاد ارتباط مخابراتی اعم از عمومی و اختصاصی در داخل کشور یا سایر کشورهای جهان و هماهنگ نمودن آن به استثنای رادیو و تلویزیون می‌باشد. بر این اساس یکی از خدماتی که در موسم حج باید به زائرین ارائه شود تنظیم ارتباطات مناسب مخابراتی است. که باید در سیاست‌های کلان حج جایگاه آن مشخص گردد و مطابق آن عمل شود.

۲-۹- وزارت راه و شهر سازی (هواپیمایی کشوری، هواپیمایی جمهوری اسلامی و...).

وزارت راه و شهرسازی یکی از مهم ترین وزارتخانه‌ها و بزرگترین دستگاه های اداری و خدمت رسانی کشور محسوب می گردد. و با توجه به نقش مهم آن در حمل و نقل حجاج، معتمرین، زائران عتبات عالیات و حضرت زینب (س) در سرزمین تاریخی شا ، آشنایی دانشجویان و کارگزاران سازمان حج و زیارت با ساختار، تاریخچه و مأموریت های این دستگاه مهم اداری و خدمت رسانی ضروری بنظر می رسد.

این وزارتخانه از طریق سازمان هواپیمائی کشوری و هواپیمایی جمهوری اسلامی و.....
بیشترین نقش را در ارتقاء خدمات‌دهی حمل و نقل هوائی و زمینی نسبت به زیرین حج و
زیارت می‌تواند داشته باشد.

همچنین به استناد ماده ۱۰ قانون وزارت راه و ترابری (۱۳۵۳)، وزارت راه و ترابری
مكلف به تشکیل شورای عالی هماهنگی ترابری کشور می‌باشد که با انجام درست این
مأموریت، تسهیلات مناسبی می‌تواند برای توسعه حج و زیارت در کشور به‌وجود آورد. با توجه
به مطالعاتی که در سال‌های گذشته در رابطه با خدمات‌دهی زیرین انجام گرفته، یکی از
مشکلات محوری و مهم متولیان حج و زیارت در کشور، چگونگی سرویس‌دهی نظام حمل و
نقل هوایی و حتی زمینی می‌باشد که چنانچه این سیستم با توجه به نیازمندی‌های
سازمان‌های متولی حج و زیارت عمل کند و هماهنگ با آنها باشد می‌تواند تأثیر زیادی در
رضایت‌مندی مخاطبان حج و زیارت داشته باشد.

۲-۱۰- وزارت کشور

وزارت کشور یکی از مهمترین وزارت خانه ها در سیستم اداری کشور می باشد که
وظیفه اصلی آن اداره امور درون‌مرزی جمهوری اسلامی ایران است. زیر مجموعه‌های وزارت
کشور در هر استان عبارتند از: استانداری و فرمانداری. از مهمترین وظایف وزارت کشور
برگزاری انتخابات می‌باشد. این وزارتخانه دارای ۵ معاونت وزیر می‌باشد. وزیر کشور همچنین
می‌تواند جانشین فرمانده کل قوا در نیروی انتظامی و نیز رئیس شورای امنیت کشور باشد.

فراهم نمودن موجبات حفظ نظم و امنیت در سراسر کشور و تأمین آزادی‌های سیاسی و اجتماعی در چارچوب قانون اساسی و سایر قوانین مملکتی و اجرای سیاست عمومی دولت بمنظور پیشبرد برنامه‌های اجتماعی، اقتصادی، عمرانی و حفظ دستاوردهای انقلاب اسلامی با استفاده از مشارکتهای عمومی و نظارت بر اداره امور مناطق کشور از طریق استانداران، فرمانداران، بخشداران و دهداران و همچنین شناسائی و تعیین هویت افراد و رفع بحران‌های ناشی از حوادث و وقایع غیر مترقبه.

همانگونه که در فصول گذشته به آن پرداخته شد امور حج و زیارت در طی سال‌های (۱۳۳۹ - ۱۳۵۸.ش) در ابتدا تحت عنوان کمیسیون‌های موقت و دائمی حج و سپس به عنوان بخشی از سازمان اوقاف و امور خیریه به صورت زیر مجموعه وزارت کشور اداره می‌گردیده است. هم اکنون نیز با توجه به عناوین و وظایف قانونی و مأموریت‌های محوله به وزارت کشور ارتباط بسیار نزدیکی بین وزارت کشور و فرآیند اعزام حجاج، معتمرین و زائران عتبات عالیات وجود دارد.

اصلی‌ترین هدف وزارت کشور حفظ امنیت داخلی بویژه امنیت مرزهای کشور است. بر این اساس جلوگیری از تردد غیرمجاز افراد زائر به کشورهای مقصد موضوعی است که باید در سیاست‌های کلی آن وزارتخانه لحاظ شود و همچنین همکاری سازمان ثبت‌احوال با سازمان‌های متولی حج در رابطه با شرایط سنی اعزام‌زایران یکی از وظایف وزارت کشور تلقی می‌گردد.

۲-۱۱- نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران.

از آنجا که نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران مسئول اصلی حفظ امنیت داخلی کشور می باشد و ارتباط بسیار نزدیکی با فرآیند حج و زیارت در حوزه های مختلف اجرایی و خدمت رسانی دارد لازم است به طور خلاصه با تشکیلات، اهداف و ماموریت های این نهاد مهم آشنا گردید.

نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۷۰ خورشیدی از ترکیب شدن شهرداری جمهوری اسلامی ایران و ژاندارمری جمهوری اسلامی ایران و نیز کمیته انقلاب اسلامی به وجود آمد و در حال حاضر بطور رسمی نیروی اصلی مسئول حفظ امنیت داخلی کشور می باشد.

پلیس جدید ایران در سه بخش تقریباً مستقل، فرماندهی، سازمان حفاظت اطلاعات و سازمان عقیدتی سیاسی تشکیل شده است. حوزه فرماندهی و حفاظت اطلاعات تقریباً در ساختار سیستم پلیس کلیه کشورهای جهان مشترک می باشد. اما وجود سازمان عقیدتی سیاسی از ویژگی های سیستم پلیس ایران محسوب می گردد. این سازمان موظف است تا در بعد اعتقادی، سیاسی نسبت به حفظ دستاوردهای ارزش های انقلاب و ایجاد روحیه دینداری و اخلاق متناسب با تعلیم دین اسلام که حفظ حرمت انسان ها از جمله اصول اساسی است، اقدام نماید.

یکی از وظایف اساسی نیروی انتظامی، صدور پاسپورت و جلوگیری از تردد غیر مجاز زائرین به کشورهای مقصد می‌باشد. چنانچه نیروی انتظامی نتواند در زمینه‌های تعیین شده پاسخگوی ارائه خدمات

خود در این راستا باشد موانع مختلفی در اعزام زائران بوجود می‌آید. بنابراین نیروی انتظامی با توجه به وظایف خود باید منابع سخت‌افزاری و نرم‌افزاری مناسبی را در این راستا تأمین کند تا پاسخگوی نیازمندی‌های متولیان حج باشد.

۲-۱۲- وزارت امور اقتصاد و دارایی

وزارت امور اقتصادی و دارایی مسؤول تنظیم سیاست‌های اقتصادی و مالی کشور، اجرای سیاست‌های مالیاتی و برنامه همکاری‌های اقتصادی و سرمایه‌گذاری‌های مشترک با کشورهای دیگر است.

چگونگی خدمت‌رسانی به حجاج، معتمرین و زائران عتبات عالیات رابطه مستقیمی با سیاست‌گذاری‌ها و فعالیت‌های این وزارت‌خانه دارد، مواردی چون تخصیص و تحویل ارز مورد نیاز به سازمان جهت انجام امورات حجاج و زائران و رفع نیازهایی همچون اجاره هتل‌ها و منازل، حمل و نقل درون شهری و برون شهری و امور تغذیه ایشان و همچنین تعیین میزان ارز مجازی که زائران می‌توانند به همراه خود از کشور خارج کنند و در نهایت اتخاذ سیاست‌های مناسب گمرکی و بیمه نقش مهمی در رضایت‌مندی زائران می‌تواند ایفاء نماید.

اصلی ترین هدف وزارت امور اقتصادی و دارائی به استناد قانون، تنظیم سیاست‌های اقتصادی و مالی کشور و ایجاد هماهنگی در امور مالی و اجرای سیاست‌های مالیاتی و تنظیم و اجرای برنامه‌های همکاری‌های اقتصادی و سرمایه‌گذاری‌های مشترک با کشورهای خارجی می‌باشد. بر این اساس، هر گونه توسعه حج و زیارت به چگونگی توسعه این وزارتخانه به ویژه هماهنگی با نهاد بانک مرکزی و دیگر بانک‌ها مثل بانک ملی و... بستگی دارد. مثلاً چه مقدار ارز می‌تواند بوسیله زایران از کشور خارج شود؟ چه کالایی زایرین می‌توانند از کشورهای مقصد خریداری کنند و گمرک چه سیاست‌هایی را برای اخذ عوارض و... نسبت به خرید کالاهای زایرین و سوغاتی‌های آنها اعمال می‌کند؟ چه هماهنگی‌هایی باید با بانک‌های کشور مقصد انجام گیرد تا همکاری‌های لازم را در داد و ستد پولی با ستاد حج و زایرین انجام دهند؟ یا سازمان حج و زیارت در جهت رعایت ضوابط حسابداری و حسابرسی چه مقرراتی را باید رعایت کند؟ طبیعی است هر گونه ناهماهنگی در موارد فوق و موارد دیگر مثل بیمه و... می‌تواند باعث ناهماهنگی در نظام حج و مانع توسعه آن گردد.